

بازخوانی فرمانی از مظفردالدین شاه در موزه ملی ملک

مرضیه مرتضوی

در سال ۱۳۸۷ مجموعه‌ای از اسناد شامل وقفنامه، عقدنامه و مصالحه‌نامه توسط دکتر مهدی حجت‌زاده به کتابخانه و موزه ملی ملک اهدا شد. در این مجموعه یک فرمان متعلق به مظفردالدین شاه خطاب به عبدالحسین میرزا فرمانفرما^۱ وجود دارد که درباره قریه دشتک^۲ (ملک حسام‌السلطنه^۳ و پس از آن پسرش

۱. عبدالحسین میرزا فرمانفرما در سال ۱۲۷۴ق متولد شد. وی ابتدا صندوقدار ولیعهد مظفردالدین میرزا بود و سپس در سال ۱۳۱۲ق از سوی وی به حکمرانی کردستان تعیین و روانه شد. وی پس از چندی به حکومت کرمان منصوب گردید. در سال ۱۳۱۴ق از سوی امین‌السلطان به حکومت تهران رسید ولی با روی کار آمدن امین‌الدوله به صدارت عظمی به سمت وزیر جنگ منصوب شد. در سال ۱۳۱۷ق به عراق تبعید و پس از فتح تهران در ۱۳۲۷ق در هیأت دولت بدون نخست وزیر، وزیر دادگستری شد. در سال ۱۳۲۸ق در کابینه مستوفی‌الممالک به وزارت جنگ، در سال ۱۳۳۳ق به وزارت کشور رسید و در سال ۱۳۳۴ق خود مأمور تشکیل کابینه گردید. وی در سن ۸۲ سالگی در تهران درگذشت و در باغ طوطی حضرت عبدالعظیم مدفون شد. (شرح رجال ایران در قرن ۱۲، ۱۳، ۱۴، بامداد، مهدی، انتشارات زوار، تهران، ۱۳۷۸، ج ۲، ص ۲۴۷)

۲. پاپلی یزدی، محمدحسین، آبادی دشتک در شیراز (فرهنگ آبادیها و مکانهای مذهبی کشور، بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی، مشهد، ۱۳۶۷، ص ۲۴۶)

۳. سلطان مراد میرزا حسام‌السلطنه پسر یازدهم و به قولی سیزدهم عباس میرزا در سال ۱۲۳۳ق به دنیا آمد. وی در زمان عزیمت محمد شاه به هرات مسئول ممانعت از اغتشاشات بختیاری‌ها به تحریک بیگانگان در انصوب شد. در سال ۱۲۶۶ق پس از اعدام سالار ملقب به حسام‌السلطنه گردید و در سال‌های ۱۲۶۵ و ۱۲۷۲ق به حکومت خراسان رسید. وی در سال ۱۲۷۳ق به دستور دولت هرات را فتح کرد ولی به واسطه نفوذ انگلیسی‌ها بر صدراعظم میرزا آقاخان نوری از حکومت خراسان عزل و به استانداری فارس انتخاب گردید. در ۱۲۷۷ق برای بار سوم به حکومت خراسان گماشته شد و تا سال ۱۲۸۱ق بر این سمت باقی ماند. در ۱۲۸۲ق به جای ظل‌السلطان برای بار دوم حاکم

ابوالفتح میرزا مؤیدالدوله^۱ و موضوع سند مراقبت در عمران و آبادی قریه مزبوره از سوی فرمانفرما از طریق مالیات آنجا است. این فرمان مربوط به سال‌های اولیه حکومت مظفرالدین شاه و به تاریخ ۱۳۱۵ ق است. عبدالحسین میرزا فرمانفرما پسر دوم فیروز میرزا نصرت‌الدوله، داماد مظفرالدین شاه در ۱۳۰۳ ق بعد از فوت پدر به نصرت‌الدوله و در سال ۱۳۰۹ ق به سالار لشکر و رئیس قشون آذربایجان و در همین سال پس از فوت برادر بزرگ خود به فرمانفرما ملقب شد. وی مدتی والی کرمان، کردستان، تهران و فارس بود که فرمان حاضر مربوط به دوره حکمرانی وی در فارس می‌باشد.

مشخصات فرمان

ابعاد : ۴۳/۵×۲۴/۵ سانتیمتر

تاریخ : جمادی الاول ۱۳۱۵

شکل مهر : چهارگوش محراب دار

اندازه مهر : ۲/۵×۲ سانتیمتر

سجح مهر : العزة لله – مظفرالدین شاه قاجار

توشیح : صحیح است (ذیل سطر اول سمت چپ)

تعداد سطر : ۵

نوع خط : شکسته

وضعیت فیزیکی : سالم

محل نگهداری : خزانه موزه

متن فرمان

الله تعالی

العزة لله – مظفرالدین شاه قاجار

نورچشم اسعد کامکار منصور مؤید نامدار، عبدالحسین میرزا فرمانفرما و سالار لشکر، حکمران مملکت فارس و مضافات موفق و مباحی بوده بدانند/ قریه دشتک و حصار آن از قدیم الایام ملک مرحوم مغفور حسام‌السلطنه بوده و مالیات آنجا هم در عوض مواجب به تیول دیگری قرار بوده است/ وبعد هم منتقل به

فارس شد و در سال ۱۲۸۷ ق به حکومت یزد رسید که به جای خود پسرش ابوالفتح میرزا را بدانصوب فرستاد. وی در سال ۱۳۰۰ ق درگذشت و در دارالحفاظ در حرم امام رضا مدفون گشت. (شرح رجال، ج ۲، ص ۱۰۴)

۱. ابوالفتح میرزا مؤیدالدوله پسر بزرگ سلطان مراد میرزا حسام‌السلطنه و داماد ناصرالدین شاه بود که به نیابت از سوی پدر مدتی بر اصفهان و کردستان حکومت کرد. وی در سال ۱۲۹۸ ق ملقب به مؤیدالدوله شد و سپس به حکومت زنجان و بعد گیلان رسید. در سال ۱۳۱۰ ق بجای میرزا فتحعلی خان صاحب دیوان، استاندار خراسان و متولی آستان قدس رضوی شد. وی در سال ۱۳۳۰ ق درگذشت و در قم در مقبره محمد شاه قاجار مدفون گردید.

نور چشم اسعد کامکار نامدار ابوالفتح میرزا مؤیدالدوله شده است، مالیات آنجاهم عوض موجب مؤیدالدوله متولی/ برقرار است که باید همه رقم آبادی نموده مالیات آنجا را هم دریافت دارد. آن نورچشم کامکار در تقویت حاجی میرزا تقی خان / مؤید...مباشراً آنجا مراقبت داشته و بداند ملک مزبور حق مؤیدالدوله و مالیات آنجا به تیول ابدی برقرار است و حسب المقرر در عهده شناسند.

شهر جمادی الاول ۱۳۱۵ تخاقوی ثیل

ظهر فرمان

از بالا سمت چپ

دستخط : ملفوفه فرمان مظفرالدین شاه

مهر بیضی بر روی کاغذ صورتی رنگ که بعد با ظهر فرمان الصاق شده با سجع مدیرالسلطنه نایب وزیر

مالیه - دستخط : ملاحظه شد

سمت راست

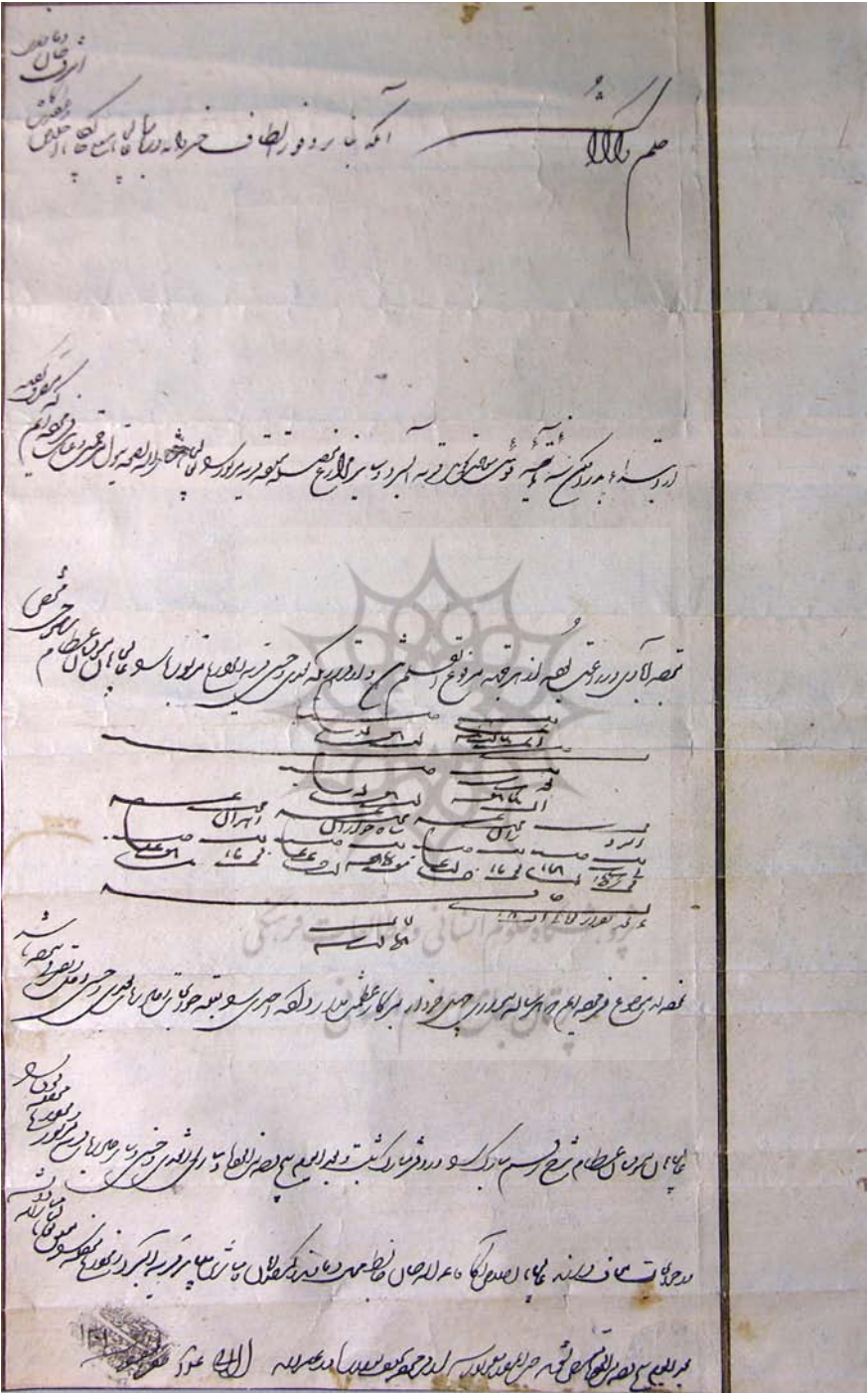
دو مهر که بر روی کاغذ دیگر زده و بعداً به فرمان الصاق شده یکی با سجع نظام‌الملک وزیر مالیه

و دیگری یا علی الاعلی - دستخط : ملاحظه شد

کتابخانه و موزه ملی ملک

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پیام بهارستان / ۲۰، س. ۲۰، ش ۷ / بهار ۱۳۸۹